

UDK 17.022.1:27-18-584
Primljeno: 6. 7. 2015.
Prihvaćeno: 14. 12. 2015.
Pregledni članak

RADOST KAO BLAŽENSTVO

Richard PAVLIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Teologija u Rijeci – Područni studij
Omladinska 14, 51000 Rijeka
ripavlic@gmail.com

Sažetak

Članak se bavi pitanjem čovjekove sposobnosti za sreću ili radost. U tom smislu poseban naglasak se stavlja na kršćansko poimanje radosti kao blaženstva. Ono se kroz povijest teologije i kršćanske duhovnosti uvijek veže uz vjeru i krepostan život. U tom smislu govor o kršćanskom poimanju sreće i radosti kao *blaženstva* nužno uključuje tematsko ispreplitanje teologije i duhovnosti, razumnog i krepostnog života.

Nakon polazišnog biblijsko-antropološkog promišljanja na temu radosti, središnji dio članka posvećen je teologiji *blaženstva* s naglaskom na Augustinovoju i Tominoju teološkoju misli. Polazeći od njihovih filozofsko-teoloških pretpostavaka za kršćansko poimanje sreće, te u svjetlu kršćanske duhovnosti i poticaja pape Franje u *Evangelii gaudium*, iznova se promišlja specifično kršćansko poimanje sreće kao *blaženstva*.

Ključne riječi: sreća, radost, blaženstvo, vjera, krepost.

Uvod

Riječi *sreća* i *radost* u hrvatskom jeziku koriste se kao sinonimi. U biblijskom kontekstu poprimaju oblik temeljnoga duhovnog iskustva koje se usko veže uz vjeru u Boga kao izvora i darivatelja radosti i sreće. U kršćanskoju teologiji i duhovnosti specifično poimanje radosti koje je usko vezano uz vjeru susrećemo u pojmu *blaženstvo*. U ovome radu naglašava se upravo ta posebnost kršćanskog poimanja radosti koja proizlazi iz vjere u Boga. To je radost koja se kuša u ovomzemnom životu a vrhunac joj je u vječnosti kao punini života u Bogu.

Pridjev *radostan*, koji otkrivamo u sažetom naslovu Kristove poruke, *evanđelje – radosna vijest*, najbolje opravdava sam adresar te iste poruke, a to je

čovjek, biće stvoreno od Boga za Boga, od Izvora radosti za Vrhunac radosti. Polazeći stoga od općih antropoloških činjenica čovjekova traganja za srećom te njegove konstitutivne sposobnosti za radost, zastat ćemo na tipičnom biblijskom poimanju sreće koje pretpostavlja dimenziju vjere u Boga, stvoritelja i darovatelja radosti, naravne i one nadnaravne radosti koja u ambijentu kršćanske vjere poprima poseban izraz – *blaženstvo*.

Vjera i krepostan život bitne su odrednice kršćanskog poimanja radosti. One određuju i čovjekovu aktualnu sposobnost za sreću. Radosnu dimenziju vjere, osobito radosnog naviještanja vjere u suvremenom svijetu posebno naglašava papa Franjo u svojoj apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium*.¹ Na nju se osvrćemo u završenom dijelu članka, iznova promišljajući specifično kršćansko poimanje sreće kao *blaženstva*.

1. Čovjek u potrazi za srećom

Sinonimnost riječi *sreća* i *radost* potvrđuje nam rječnička definicija tih riječi prema kojoj bi sreća bila psihološko »stanje potpuna zadovoljstva i smirenosti zasnovano na unutarnjem, duševnom miru i skladu u odnosima prema vanjskom svijetu«² a radost »osjećaj ponesenosti i dragosti izazvan ljepotom, ljubavlju, skladom i unutrašnjim zadovoljstvom«³. Možemo primijetiti da u obje definicije dominiraju dvije riječi: *sklad* i *nutrina*.

Neki autori ipak razlikuju pojmove radosti i sreće na način da bi radost imala više »unutarnji izvor«, dok je sreća vezana i uz izvanjske okolnosti. Tako se u široj jezičnoj definiciji sreće spominju i vanjske okolnosti: uz spomenuti »unutarnji duševni mir i sklad«, sreća bi bila još i »ukupnost okolnosti ili okolnost koja čemu pogoduje [dobra sreća; loša sreća; imati sreće; neka vam je sa srećom]«, ili »sretan slučaj«, kad netko »ima sreću«⁴. Mi se ovdje objema riječima: radost i sreća, koristimo kao sinonimima.

Na općoj antropološkoj razini radost i/ili sreća predmet su čežnje svakoga ljudskog srca. Svaki čovjek traga za srećom i želi biti radostan. Međutim, način shvaćanja sreće i stremljenje za njom vrlo se razlikuju.⁵ Ljudi se zapravo razlikuju po tomu što predstavlja njihov objekt sreće i kojim se sredstvima koriste da bi je postigli. To nam potvrđuje povijest ljudskoga roda ali i naše svako-

¹ FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24. XI. 2013.), Zagreb, 2013. (dalje: EG).

² Sreća, u: Vladimir ANIĆ, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2009., 1463.

³ Radost, u: Vladimir ANIĆ, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, 1277.

⁴ Sreća, u: Vladimir ANIĆ, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, 1463.

⁵ Usp. Alberto INIESTA, *Isus Krist. Glasnik sreće*, u: *Svesci*, (1982.) 45, 37.

dnevno iskustvo. Ako bismo u tom kontekstu postavili pitanje kako današnji čovjek shvaća sreću i gdje je traži, to bi nam otvorilo cijelu paletu dvosmislenosti. Temeljit odgovor na takvo pitanje zahtijevao bi ozbiljan interdisciplinarni pristup: filozofski, biblijski, teološki, antropološki, psihološki, kulturološki itd. To, jasno, nije moguće učiniti u jednom članku. Stoga ćemo se ovdje držati okvira kršćanske antropologije, uzimajući ipak u obzir doprinose spomenutih područja razmatranoj temi.

Budući da je teško dati jednostavan odgovor na pitanje kako današnji čovjek shvaća sreću i gdje je traži, neki su autori mišljenja da je od same definicije sreće ili radosti lakše pokušati opisati *opće uzroke sreće*, koji se pak razlikuju od čovjeka do čovjeka.⁶ Možemo nabrojiti četiri opća uzroka radosti: postizanje ili posjedovanje nekoga dobra; postizanje skladne ravnoteže svih ljudskih pojavnosti na afektivnome, osjetilnome i intelektualnome polju; postizanje osobnog ostvarenja u kojem čovjek prihvaća svoju osobnu stvarnost i doživljava puninu u svojem djelovanju, u svojim odnosima s drugima i u svojim željama; te više negativna definicija – radost kao stanje odsutnosti patnje, tjeskobe, briga i osamljenosti.⁷

Govoreći općenito o sreći, možemo primijetiti sljedeće: trajni čovjekov napor oko postizanja sreće, a još više muka oko njezina zadržavanja, otvaraju čovjeka za transcendenciju, za traženje pravoga i trajnoga uzroka sreće u onostranosti. Možemo li stoga reći da je iskustvo radosti i sreće zapravo duboko religiozni osjećaj ili čežnja? Taj osjećaj vodi čovjeka iznad njegovih naravnih mogućnosti. Nešto slično naziremo u evanđelju u susretu Isusa i Samarijanke kad Isus kaže ženi: »Kad bi ti znala dar Božji i tko je onaj koji ti veli: 'Daj mi piti', ti bi u njega zaiskala i on bi ti dao vode žive« (Iv 4,10). Isus očito govori o stvarnostima koje nadilaze čovjekovo svakodnevno iskustvo a ipak su prisutne u čovjekovu duhu kao čežnja. Ako je tako, pogledajmo što bi bio specifikum kršćanskog poimanja radosti i sreće. Krenimo logičkim slijedom od samoga izvora, a to je objava, riječ Božja.

2. Biblijsko poimanje sreće

U Bibliji susrećemo vrlo raznoliku terminologiju za pojam sreće. Hebrejski izrazi su: *gil* – גִּיל, *sason* – שִׂשׂוֹן, *šimhah* – שִׂמְחָה; grčki: *agallíasis* – ἀγαλλίασις, *hará*

⁶ Usp. Luis OVIEDO, Radost, u: Aldo STARIĆ (ur.), *Enciklopedijski teološki rječnik*, Zagreb, 2009., 972.

⁷ Usp. *Isto*, 972.

– χαρά, *geláō* – γελάω, te latinski: *gaudium*, *laetitia*.⁸ Sve te riječi u hrvatskom jeziku imaju značenja radosti, sreće, zadovoljstva i slično, a sva se ta terminologija susreće u dvjema grupama značenja: profanom i sakralnom.⁹

U Starom zavjetu sreća se s jedne strane veže uz čisto naravne Božje darove. Sjetimo se riječi mudroga Propovjednika koji izvor radosti prepoznaje u svakodnevnom radu: »Uviđam da čovjeku druge sreće nema osim radosti u svome djelu, jer to je ljudska sudbina« (Prop 3,22). »Znam da nije druge sreće čovjeku osim da se veseli i čini dobro za svojega života« (Prop 3,12).

Uz rad, čovjeka razveseljuje zajedništvo života sa ženom: »Uživaj život sa ženom koju ljubiš«, reći će Propovjednik (Prop 9,9). »Neka je blagoslovljen izvor tvoj i raduj se sa ženom svoje mladosti« (Izr 5,18). U zajedništvu muža i žene, Izaija prepoznaje najveći izvor zemaljske radosti. Ono je slika nebeske radosti: »Kao što se mladić ženi djevicom, tvoj će se graditelj tobom oženiti; i kao što se ženik raduje nevjesti, tvoj će se Bog tebi radovati« (Iz 62,5).

Mogli bismo nadugo iščitavati popis naravnih izvora radosti koji se spominju u Bibliji, od vina koje razvedruje srce čovječje (usp. Ps 104,15) pa do stanja sreće u kojima se čovjek raduje zbog događaja kao što su pobjeda, žetva, ženidba, rođenje djeteta i slično.¹⁰ Međutim, ono što je ovdje važno primijetiti jest da sve te »životne radosti« imaju svoj izvor u Bogu.¹¹ Boga se podrazumijeva kao darivatelja naravnih izvora radosti. Zato mudri Propovjednik zaključuje: »Prava je sreća čovjeku jesti i piti i biti zadovoljan sa svim svojim trudom kojim se muči pod suncem za kratka vijeka koji mu je dao Bog« (Prop 5,17). »I to je, vidim, dar Božje ruke« (Prop 2,24).

Drugo poimanje starozavjetne radosti je sakralno. Stari zavjet poznaje i radost koja proizlazi iz samoga Boga, iz njegova Zakona, Saveza i Hrama, iz radosti bogoštovlja u zajednici.¹² Takve izvore radosti poznaje biblijski pravednik, onaj koji je osjećajem srca ujedinjen s Bogom i drži njegove zapovijedi.¹³ O toj radosti govore i proroci. Oni pozivaju narod i pojedince da se vrate na put Božjih zapovijedi. Oni govore o eshatološkoj, mesijanskoj radosti (usp. Iz 9,2; 35,1). Bog je ovdje prvotni izvor naravnih i duhovnih radosti. On želi čovje-

⁸ Usp. Joy, u: James HASTINGS (ur.), *Dictionary of the Bible*, New York, 1963., 533; Claudio GANCHO, Gioia, u: *Enciclopedia della Bibbia*, Torino – Leumann, 1970., 1072–1073.

⁹ Usp. Claudio GANCHO, Gioia, 1072.

¹⁰ Usp. Radost, u: Xavier LÉON-DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1969., 1068–1069; Hans WALLHOF, Freude, u: Christian SCHÜTZ (ur.), *Praktisches Lexikon der Spiritualität*, Freiburg – Basel – Wien, 1998., 408.

¹¹ Usp. Freude, u: Walter KASPER (ur.), *Lexikon für Theologie und Kirche*, IV, Freiburg – Basel – Wien, 2009., 130.

¹² Usp. Radost, u: Xavier LÉON-DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, 1069–1071.

¹³ Usp. Joy, u: James HASTINGS (ur.), *Dictionary of the Bible*, 533.

kovu radost. Bog osuđuje jedino izopačenu radost u kojoj se čovjek raduje čineći zlo (usp. Izr 2,14) te zlobnu radost »koju nesreća pravednika pribavlja njegovim neprijateljima« (usp. Ps 13,5; 35,26).

Također se i u Novom zavjetu razlikuje profano i sakralno poimanje sreće, ali ovdje je još veći naglasak na sakralnom značenju. To nam otkriva već sama grčka terminologija u kojoj se riječi *radost* i *milost* etimološki podudaraju: radost – *hará* – χαρά; milost – *hárís* – χάρις. *Hárís* se pak usko veže uz Krista. On je ponizni kralj kojega su navijestili proroci, kralj koji dolazi u Jeruzalem u poniznosti i navješćuje radost spasenja poniznima.

Vjera u Krista i nada u uskrsnuće izvori su vrhunske kršćanske radosti.¹⁴ Tri se novozavjetna autora u tome posebno ističu: Luka, Pavao i Ivan. Sjetimo se cijelog spektra radosti oko Isusova rođenja i djetinjstva kod Luke (usp. Lk 1,14.28.41.44). Kod Ivana se radost usko veže uz Isusovu prisutnost. Isusovi oprostajni govori bude istodobno tugu i radosnu nadu: »Još malo i svijet me više neće vidjeti, no vi ćete me vidjeti jer ja živim i vi ćete živjeti« (Iv 14,19). »Neka se ne uznemiruje srce vaše! Vjerujte u Boga i u mene vjerujte« (Iv 14,1).

Kod Pavla se stalno izmjenjuju stanja radosti i tuge, *hará* – χαρά i *lýpē* – λύπη, iako on u svojim poslanicama uvijek poziva na radost. Kod njega je radost plod Duha (usp. Gal 5,22; Rim 14,17), ona se zapravo najviše očituje u protivštinama (usp. Fil 1,4.18). Zato Pavao neumorno poziva kršćane na ustrajnu radost: »Radujte se u Gospodinu uvijek! Ponavljam: radujte se!« (Fil 4,4; usp. 1 Sol 5,16).

3. Radost kao blaženstvo

Na temelju tih biblijskih naznaka o radosti, osobito novozavjetnih, već kod prvih kršćana razvija se poseban pojam radosti koji se podudara s riječju *blaženstvo*. U duhu hrvatskoga jezika blaženstvo je »stanje savršene ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu, potpuno se postiže u vječnosti, a djelomično već u zemaljskom životu«¹⁵. Zato će prvi kršćanski oci reći da je »sreća sestra ljubavi«.¹⁶ Ako je čovjek stvoren za život u Bogu, a Bog je ljubav (usp. 1 Iv 4,8), samo blaženstvo, onda je čovjek stvoren za život u blaženstvu, u zajedništvu života s Bogom.

¹⁴ Usp. Claudio GANCHO, Gioia, 1073.

¹⁵ Blaženstvo, u: Vladimir ANIĆ, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, 91.

¹⁶ Usp. Hans WALLHOF, *Freude*, 407.

U tom smislu možemo reći da je Isus za svoje učenike »prvi blaženik«. ¹⁷ Temelj njegova blaženstva leži u svijesti da je on Sin Božji. Zato on s autoritetom daje »putokaz do pravoga blaženstva«, odnosno on mijenja dotadašnje putokaze. ¹⁸ To na taksativan način nalazimo kod Mateja u Govoru na gori, gdje dominiraju izrazi: »Čuli ste da je rečeno..., a ja vama kažem«. Čuli ste da je rečeno: blago bogatima, blago moćnima, blago bezbrižnima..., a ja vama kažem: blago siromasima, blago gladnima i žednima, blago progonjenima... (usp. Mt 5).

Za Isusa možemo reći ne samo da je prvi blaženik nego i da je glasnik blaženstva. On je od početka svojega javnog djelovanja u službi radosti. On je u duhu starozavjetnog naslijeđa otvoren prirodnim radostima. ¹⁹ To nam najviše potvrđuje *slika gozbe* kojom se Isus često koristi kada govori o kraljevstvu nebeskom, pa i vino koje »razvedruje srce čovječje« (usp. Ps 104,15) a na posljednjoj večeri postaje krvlju koja se prolijeva za spasenje. To vino je nagovještaj konačne gozbe: »A kažem vam: ne, neću od sada piti od ovog roda trsova do onoga dana kad ću ga – novoga – s vama piti u kraljevstvu Oca svojega« (Mt 26,29). Isus je, dakle, glasnik blaženstva. On je »odjenut radošću spasenja« (Ps 32,7), on je ujedno put i cilj blaženstva (usp. Iv 14,6). ²⁰ Zato oni koji u njega vjeruju imaju u sebi puninu njegove radosti (usp. Iv 17,13), a propovijedanje radosne vijesti izvor je velikoj radosti (usp. Dj 8,8).

Na temelju rečenoga, ne čudi nas što još od otačkog razdoblja pa do suvremenoga teološkog govora o sreći i radosti u kršćanskoj teologiji dominira upravo riječ *blaženstvo*. ²¹ Istočni kršćanski oci poput Klementa Aleksandrijskoga govore o »sredstvima« postizanja blaženstva: prakticiranju vrlina, odmaku od osjetilnih užitaka te postizanju udjela u božanskom životu. Origen govori o »ljubavnoj spoznaji« kojom se duša sjedinjuje s Bogom, a Grgur Nisenski blaženstvo promatra kao oblik božanske kontemplacije koja se kuša već u ovom životu. ²²

4. Teologija blaženstva

Na temeljima biblijske misli kršćanska će teološka tradicija poimanje istinske sreće uvijek vezati uz *vjeru* i *krepostan život*. Da bismo se u to uvjerali, dovoljno

¹⁷ Usp. Alberto INIESTA, Isus Krist. Glasnik sreće, 38.

¹⁸ Usp. *Isto*, 39.

¹⁹ Usp. Anton TAMARUT, *Oduševljeno bez fanatizma. Teološka razmišljanja*, Zagreb, 2009., 231–232.

²⁰ Usp. *Isto*, 233–234.

²¹ Usp. Jean-Louis BRUGUÈS, *Corso di teologia morale fondamentale*, V. *La felicità orizzonte della morale*, Bologna, 2007.

²² Usp. *Isto*, 62–63.

je zaustaviti se na mislima Augustina i Tome, dvojice stupova kršćanske teologije. Uz profinjene posebnosti njihove filozofsko-teološke misli, kod obojice nalazimo Boga kao čovjekov konačni cilj spoznat posredstvom *urođene čežnje* za Bogom.²³

Polazeći od vlastitoga životnog iskustva, sveti Augustin blaženstvo promatra kroz sferu duhovnog života s naglaskom na voljnom aspektu čovjekove nutrine u kojoj prebiva čežnja za blaženstvom, za Bogom. Naglasak je dakle na egzistencijalnom spoznajnom aspektu te urođene čežnje. Rječnikom skolastičke teologije, formalni aspekt blaženstva za Augustina bi bila *volja* ili *ljubav*, dva pojma koja se u Augustinovim spisima često podudaraju.²⁴ »Za Augustina je blaženstvo vječni život, spoznaja i ljubav istodobno, svakako, ma prije svega uživanje u životu Svetoga Trojstva koje nam se daruje.«²⁵

Augustinovu teološku misao na temu blaženstva na sažet način nalazimo u njegovu djelu *De beata vita (O blaženom životu)*,²⁶ u kojem u duhu otačkog vremena pokušava pomiriti antičku filozofiju s kršćanskom mišlju. To čini na način da Boga promatra kao najviše, vječno dobro a čovjekovu sreću kao čežnju, odnosno posjedovanje ili uživanje najvišeg Dobra.²⁷ Uživanje (*frui*) bilo bi zapravo prijanjanje uz neko dobro koje ljubimo zbog njega samoga.²⁸ A Bog nas je stvorio da bismo »prijanjali« uz njega.²⁹ Najviša čovjekova sreća jest, dakle, u Bogu. Možemo reći da je Augustin u suglasju s grčkom filozofijom ukoliko sreću povezuje sa životnom mudrošću traganja za najvišim dobrom. Međutim, u skladu s biblijskom mišlju, punina mudrosti za Augustina je Krist.³⁰ Tu nailazimo na Augustinov odmak od grčke filozofske misli u korist biblijske mudrosti. Taj odmak biva kasnije još veći sukladno rastućem antropološkom pesimizmu koji susrećemo u takozvanom »kasnom Augustinu«. Naime, uz vrednovanje grčkih postulata razumnog i moralnog života za postizanje sreće, Augustin će istinsku sreću ipak držati nedostižnom »čistoj naravi« ranjenoj

²³ Usp. Richard PAVLIĆ, Sposobnost današnjeg čovjeka za vjeru, u: *Bogoslovska smotra*, 83 (2013.) 1, 37–51, osobito 47–48.

²⁴ Usp. Jean-Louis BRUGUÈS, *Corso di teologia morale fondamentale*, 92.

²⁵ Charles André BERNARD, *Théologie affective*, Paris, 1984.; talijanski prijevod: *Teologia affettiva*, Cinisello Balsamo (Milano), 1985., 86.

²⁶ Aurelius AUGUSTINUS, *De beata vita*, u: Jacques Paul MIGNE (ur.), *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Paris, 1844. – 1855., 32 (dalje: PL).

²⁷ »Hoc est animo Deum habere, id est Deo perfrui«, Aurelius AUGUSTINUS, 34.

²⁸ »Frui est enim amore inhaerere alicui rei propter seipsam«, Aurelius AUGUSTINUS, *De doctrina Christiana*, u: PL 34, I, 4.

²⁹ Usp. Aurelius AUGUSTINUS, *Confessiones*, u: PL 32, I, 1.

³⁰ »Quae est autem dicenda sapientia, nisi quae Dei Sapientia est? Accepimus autem etiam auctoritate divina, Dei Filium nihil esse aliud quam Dei Sapientiam (I Cor. I, 24): et est Dei Filius profecto Deus«, Aurelius AUGUSTINUS, *De beata vita*, 34.

griehom, odnosno, pozivajući se na Pavlovu antropologiju, Augustin će i u ovom slučaju afirmirati apsolutnu nužnost milosti.³¹

Ukoliko kod Augustina susrećemo naglasak na egzistencijalnom i iskustvenom spoznajnom aspektu čovjekove urođene čežnje za srećom – Bogom, kod Tome nailazimo na više razumski aspekt čovjekove spoznajne aktivnosti, tj. snažnu poveznicu *vjere* i *razuma*. Čovjekova čežnja za Bogom očituje se kao nemir. Kod Augustina to je nemir srca koje traži i ljubi, kod Tome to je prije svega nemir uma.³² Koristeći se metafizičkim pristupom Aristotelova naslijeđa, za Tomu bi formalni aspekt blaženstva bio prije svega *intelektualne* naravi.³³ Naglasak je na spoznaji kao gledanju Boga,³⁴ u duhu Ivanove teologije: »A ovo je život vječni: da upoznajju tebe, jedinoga istinskog Boga« (Iv 17,3); »Znamo: kad se očituje, bit ćemo njemu slični, jer vidjet ćemo ga kao što jest« (1 Iv 3,2).

Za Tomu, kao i za Augustina, jedino Bog kao savršeno dobro može utajiti čovjekovu čežnju za blaženstvom.³⁵ Sva ostala stvorenja mogu biti dobra jedino na nesavršen, participijelan način.³⁶ Na tragu Dionizija Areopagita i cijele skolastičke teologije, koji razvijaju pojam života kao participacije,³⁷ Toma tumači pojam blaženstva kao čovjekovo učešće/participaciju u božanskom životu, u blaženstvu samoga Boga. Samo blaženstvo za Tomu bilo bi neko savršeno dobro razumske naravi, spoznaja/poznavanje punine posjedovanoga dobra. U tom smislu pojam blaženstva u najvišem stupnju pripada Bogu, a čovjek samo participira, odnosno ima udjela u božanskom blaženstvu.³⁸

Filozofsko-teološko promišljanje o sreći i radosti unutar kršćanske tradicije, uz spomenuto biblijsko poimanje sreće kao blaženstva, referira se i

³¹ Usp. Jörg LAUSTER, *Gott und das Glück. Das Schicksal des guten Lebens im Christentum*, Gütersloch, 2004.; talijanski prijevod: *Dio e la felicità. La sorte della vita buona nel cristianesimo*, Brescia, 2006., 58–60.

³² Usp. Jean-Louis BRUGUÈS, *Corso di teologia morale fondamentale*, 93.

³³ Aristotel će reći da svi ljudi po naravi žude za znanjem a očit znak toga je radost koju pritom osjećaju. Ipak, najveću radost Aristotel će vezati uz čovjekovu vizualnu sposobnost. Usp. ARISTOTEL, *Metafizika* (980a.), Zagreb, 1988., 1.

³⁴ »Ultima et perfecta beatitudo non potest esse nisi in visione divinae essentiae«, Toma AKVINSKI, *Summa Theologiae*, I–II, q. 3., a. 8., u: <http://www.corpusthomisticum.org/iopera.html> (dalje: *STh*).

³⁵ »Nihil potest quietare voluntatem hominis, nisi bonum universale. Quod non invenitur in aliquo creato, sed solum in Deo, quia omnis creatura habet bonitatem participatam. Unde solus Deus voluntatem hominis implere potest«, *STh*, I–II, q. 2, a. 8.

³⁶ Usp. *STh*, I–II, q. 2, a. 1–7.

³⁷ Usp. Dionysius AREOPAGITA, *De divinis nominibus*, u: Jacques Paul MIGNÉ (ur.), *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, Paris, 1857. – 1866., 3, 856A (dalje: PG); Charles André BERNARD, *Théologie affective*, 83.

³⁸ Usp. *STh*, I, q. 26, a. 1.

na grčki filozofski pojam *eudemonizma*. Riječ je o filozofsko-etičkom učenju prema kojem bi sreća ili blaženstvo bili svrha ljudskoga života.³⁹ Zbog različitog poimanja sreće i blaženstva, njihova poistovjećivanja sa zadovoljstvom, zadovoljenjem čovjekovih osnovnih potreba ili isključivo racionalnim poimanjem blaženstva, sam pojam *eudemonizma* unutar kršćanske tradicije bilo je nužno filozofsko-teološki pročitati.⁴⁰ Na teološkom području tu se opet ističe upravo Toma Akvinski. Polazeći od Aristotelove filozofske misli, Toma razvija gore spomenutu rafiniranu katoličku teologiju blaženstva, koje osim naglašenog intelektualnog aspekta nužno biva vezano uz krepost i krepostan život.⁴¹ Sukladno grčkoj filozofskoj misli, Toma prihvaća činjenicu sveopće ljudske čežnje za srećom, a kao postulate uspješnoga života podrazumijeva razuman i krepostan život. Međutim, uz te *naravne* pretpostavke za sreću, Toma će kao i Augustin naglasiti nužnost milosti za postizanje blaženstva. On u tom smislu razlikuje *savršeno* i *nesavršeno* blaženstvo, pri čemu ovo posljednje pripada ovozemnom životu, dok se savršeno blaženstvo postiže u konačnom zajedništvu s Bogom nakon smrti.⁴² Odnos savršenog i nesavršenog blaženstva on tumači na spomenutom principu participacije.⁴³

Toma se tu pokazuje kao realist. Vrednujući Aristotelove »naravne« pretpostavke za sreću kao što su životne okolnosti, zadovoljenje tjelesnih potreba, »izvanjska dobra« te iskreno prijateljstvo,⁴⁴ Toma ne gubi iz vida nužnost nadnaravne milosti. Time dolazi do izražaja snažan Tomin teološko-antropološki realizam ali i duh sinteze zahvaljujući kojem dvije stvarnosti, *milost* i *narav*, ne promatra kao jednu protivnu drugoj. Dapače, kod Tome imamo radikalniju *upućenost* milosti i naravi. To je s jedne strane ono što će zanemarivati neoskolastička teologija, naglašavajući upravo suprotstavljenost milosti i naravi, s posljedicom štetnoga teološko-antropološkog dualizma.⁴⁵ S druge strane,

³⁹ Usp. Eudemonismo, u: *L'Universale. La Grande Enciclopedia Tematica*, Milano, 2005., 353–354.

⁴⁰ Usp. Jörg LAUSTER, *Gott und das Glück*, 124–151.

⁴¹ O Aristotelovu poimanju eudemonizma i kreposti vidi u: Ivan TADIĆ, Ogleđi o Aristotelovoj etici (II), u: *Crkva u svijetu*, 38 (2003.) 4, 496–499; Jean-Louis BRUGUÈS, *Corso di teologia morale fondamentale*, 52–53.

⁴² »Respondeo dicendum quod duplex est beatitudo, una imperfecta, quae habetur in hac vita; et alia perfecta, quae in Dei visione consistit«, *STh*, I–II, q. 4, a. 5.

⁴³ Usp. *STh*, I–II, q. 5, a. 3.

⁴⁴ Usp. *STh*, I–II, q. 4, a. 5–9.

⁴⁵ Usp. Henri de LUBAC, *Augustinisme et théologie moderne*, Paris, 1965., 290; Henri de LUBAC, *Catholicisme. Les aspects sociaux du dogme*, Paris, 1938.; hrvatski prijevod: *Katoličanstvo. Društveni aspekti dogme*, Rijeka, 2012., 296.

katolička teologija XX. stoljeća to će prepoznati kao čovjekovu *otvorenost* za transcendenciju, za *nadnaravni* život u Bogu.⁴⁶

5. Teologija i duhovnost

Prvi kršćanski oci, isto kao biblijski pisci, vrhunac radosti vide u zajedništvu s Bogom. Ta radost kuša se već ovdje na Zemlji. Nju se može iskusiti u iskustvima prijateljstva s Bogom, u monaškom životu, u prirodi, u starosti, u Božjem zakonu, u dostojanstvu stvorenja. Ipak, za prve kršćanske oce, osobito za sv. Augustina, vrhunac kršćanske radosti jest u vječnosti, stoga je temelj kršćanske radosti u nadi.⁴⁷ Ona poprima oblik čežnje. »A vjera je već neko imanje onoga čemu se nadamo, uvjerenost u zbiljnosti kojih ne vidimo« (Heb 11,1). Sveti Toma govori o »svjetlu vjere«. On kaže da se svjetlo vjere razlikuje od svjetla razuma. Svjetlo vjere je zapravo naše učešće na Božjem svjetlu koje čovjeka uzdiže iznad njegovih naravnih sposobnosti. Spontana čovjekova reakcija na takvo iskustvo osjećaj je radosti i zadovoljstva. Taj se osjećaj pretvara u čežnju a ta čežnja postaje principom čovjekova nadnaravnog života.⁴⁸

Kršćanska teologija vrhunac kršćanske radosti veže dakle uz teologalne kreposti *vjeru* i *nadu* (Augustin i Toma). Što je s ljubavlju? Općenito se možemo složiti da je pojam ljubavi usko povezan s pojmom radosti i sreće. Čovjek koji ljubi osjeća u tomu radost i zadovoljstvo. Isus svoje učenike naziva prijateljima jer im je priopćio sve što je čuo od Oca svojega (usp. Iv 15,15). Papa Grgur Veliki u svojoj se propovijedi na temu Ivanova evanđelja pita koje su to riječi koje je Krist čuo od Oca svojega i koje želi nama obznaniti. I daje odgovor da su to »radosti intimne ljubavi«⁴⁹. Sv. Ivan od Križa će ovdje govoriti o »očima« – o željenim/žudećim očima.⁵⁰ Pod tim očima poima Božju prisutnost, prisutnost Ljubljenoga u nutрини, a ta prisutnost rađa radošću. Može se zapravo reći da se cijelo srednjovjekovno duhovno učenje temelji na sljedećem principu: Ljubav se proteže iznad spoznaje i rađa jedan novi oblik spoznaje, nad-razumni, nad-spoznajni. Sv. Ivan od Križa će također reći da se čovjek suobličava onomu na što je afektivno navezan. Kada se dakle radi o ljubavi prema Bogu, duša biva

⁴⁶ Usp. Richard PAVLIĆ, *Il mistero della salvezza cristiana. L'influsso di Ireneo di Lione su Henri de Lubac*, Roma, 2010., 94–101.

⁴⁷ Usp. Drago TUKARA, Radost u očima crkvenih Otaca, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 141 (2013.) 5–6, 357.

⁴⁸ Usp. *STh*, II–II, q. 6, a. 1.; Charles André BERNARD, *Théologie affective*, 332.

⁴⁹ Gregorius MAGNUS, *Homilije – Homiliarum in Evangelia*, u: *PL*, 76, Hom. XXVII, 1206–1207.

⁵⁰ Usp. Sv. Ivan OD KRIŽA, Duhovni spjev – *Cantico espiritual* (strofa 12, broj 5), Split, 1997., 83.

suobličena Bogu i u njega se preobražava kao što je zapaljeni ugalj sličan vatri u koju se pretvara.⁵¹ Koristeći se biblijskom terminologijom srca, možemo reći da kada Bog daruje čovjeku svoj božanski život, on preobražava čovjekovo srce i čini ga sposobnim za blaženstvo, ljubav i ljepotu.⁵²

Nastavljajući se na temu duhovne preobrazbe koja čovjeka približava samom izvoru radosti – Bogu, možemo govoriti o radosti i ljepoti. Prema platonističkoj perspektivi, Lijepo je prisutno u samom biću na način da je osjećaj za prisutnost Lijepoga u direktnoj vezi sa spoznajom Lijepoga. Kontemplativna radost rađa se kroz percepciju postojanja – moralne ljepote.⁵³ Svaki čovjekov dobar čin ujedno je i lijep. Kako čovjek raste u svojem suobličavanju Bogu, tako raste i u unutarnjoj ljepoti. Svima nam je poznata unutarnja ljepota Majke Terezije iz Kalkute ili sv. Vinka Paulskoga, koji su plijenili sjajem nutrine i radošću, unatoč skromnom vanjskom izgledu. Na toj liniji u kršćanskoj se duhovnosti govori o unutarnjoj ljepoti suobličavanja Kristu koji je »najljepši od ljudskih sinova« (Ps 45,3). Pokušaj odsjaja nutrine nalazimo na ikonama svetaca, naročito svete Bogorodice, čije lice osobito zrači ljepotom i radošću i mirom.⁵⁴

Uz vjeru, nadu i ljubav, treba spomenuti još jednu stvarnost koja je usko vezana uz kršćansko iskustvo radosti, a to je rad. Počevši od poimanja čovjeka kao »slike Božje«, kao su-stvaratelja (usp. Post 1,26-28, Post 2,15), kršćanska tradicija ljudsku djelatnost smješta u područje vjere i duhovnosti. Sjetimo se samo Benediktova pravila za radostan i krepostan život: *Ora et labora*. U hrvatskom jeziku imamo čak etimološko podudaranje: *rad* – *radost*. Unatoč ranama i posljedicama grijeha (usp. Post 3) te mucu koju čovjek osjeća u radu, rad ne prestaje biti izvor čovjekove radosti.⁵⁵ To nam potvrđuje svakodnevno iskustvo kao i Božja riječ: »plod ruku svojih ti ćeš uživati, blago tebi, dobro će ti biti« (Ps 128,2). »*In labore requies*« ili »*Quies fructus laboris*«, reći će Latini. Poznato je da rad ima terapeutski učinak i to upravo u liječenju stanja čovjekova duha u kojima je oslabljena sposobnost za radost, primjerice u stanjima ovisnosti i depresije.

6. Radost vjere i krepostan život

Vidjeli smo da Augustin i Toma, polazeći već od grčke filozofije, a osobito od biblijske misli i kršćanske vjere, čovjekovu sposobnost za radost kao

⁵¹ Usp. *Isto* (strofa 39, broj 14), 254.

⁵² Usp. Charles André BERNARD, *Théologie affective*, 402.

⁵³ Usp. *Isto*, 275.

⁵⁴ Usp. *Isto*, 293.

⁵⁵ Usp. Marijan VUGDELIJA, *Čovjek i njegovo dostojanstvo u svjetlu Biblije i kršćanske teologije*, Split, 2000., 238–239.

blaženstvo nužno vežu uz razuman i krepostan život. Danas čovjekovu nesposobnost za sreću psihološkim rječnikom predstavljamo kao mentalnu bolest nazvanu *depresijom*. Ona pripada najčešćim patnjama suvremenog čovjeka. Papa Ivan Pavao II. održao je 2003. godine govor sudionicima 18. međunarodne konferencije u organizaciji Papinskog vijeća za pastoral zdravstvenih djelatnika na temu depresije.⁵⁶ Sam papa istaknuo je zabrinutost zbog širenja depresivnih stanja i naglasio odgovornost suvremenog društva, odnosno štetne posljedice medija koji veličaju potrošački mentalitet, neutaživo zadovoljenje želja i trku za sve većim materijalnim blagostanjem.⁵⁷

Brzo širenje depresije i sve veći broj oboljelih pridonijelo je nastanku brojne stručne medicinske literature u kojoj se sve češće govori o nužnosti interdisciplinarnog pristupa liječenju, pri čemu se posebno ističe važnost čovjekove duhovne dimenzije.⁵⁸ Osim toga, donedavno je u psihologiji i psihijatriji prevladavao stil takozvane »negativne psihologije«, pri čemu se naglasak stavljao na opis poremećaja i patologiju, no zadnjih godina širi se novi trend »pozitivne psihologije«, čime se žele istaknuti čovjekova pozitivna obilježja i navike koje pomažu razvoju osjećaja sreće i zdravlja.

Ono što je nama posebno interesantno, jest činjenica da se kod pitanja o duhovnoj pomoći u depresiji najčešće spominje govor o vrlinama. Opće je poznato da krepost umjerenosti pridonosi zdravlju i čovjekovu »dobrom osjećanju«⁵⁹. Još su stari grčki filozofi mislili »da čovjek postiže sreću kada se

⁵⁶ GIOVANNI PAOLO II, *Discorso di Sua Santità Giovanni Paolo II ai partecipanti all' XVIII conferenza internazionale promossa dal Pontificio Consiglio per la Pastorale della Salute – Govor Njegove Svetosti Ivana Pavla II. sudionicima XVIII. međunarodne konferencije u organizaciji Papinskog vijeća za pastoral zdravlja* (14. XI. 2003.), Città del Vaticano (Roma).

⁵⁷ Usp. *Isto*. Također usp. Nicoletta MOSCATO, Giovanni Paolo II e la malattia mentale, u: *Studia Bioethica*, 1 (2008.) 1, 34–38.

⁵⁸ U tom smislu držimo vrijednim doprinos grupe autora s našega područja: Đulijano LJUBIČIĆ I DR., *Depresija i duhovnost*, Rijeka, 2010.; Đulijano LJUBIČIĆ I DR., *Suicid i duhovnost*, Rijeka, 2010. O problemu depresije i s njome povezanog psihološkog sindroma tzv. »izgaranja« (*burn out syndrome*), posebice kod ljudi čije zanimanje ulazi u grupu tzv. »pomažućih profesija« kao što je pružanje zdravstvene, psihološke, socijalne, pravne i duhovne pomoći, vidi u: Maja JAKŠIĆ, *Sindrom izgaranja na radnome mjestu. Burn out sindrom*, Đakovo, 2014.; Maja JAKŠIĆ, »Izgaranje« u pomažućim profesijama, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 143 (2015.) 1, 46–47.

⁵⁹ Govoreći o temi zdravlja, Hans Urs von Balthasar krepost umjerenosti zgodno veže uz mudrost: »postoji područje koje se može nazvati mudrošću: opet pojedini čovjek može imati dio ove mudrosti, primjerice kada je dovoljno prosvijetljen da se asketski uzdržava od užitaka koji štete zdravlju«, Hans Urs von BALTHASAR, *Zdravlje između znanosti i mudrosti, Predavanje pred Međunarodnim kongresom za trajnu formaciju liječnika u Davosu/Švicarska, 18. ožujka 1979.*, u: *Communio*, 40 (2014.) 119, 4.

ravna prema vrlinama⁶⁰. Grci nabrajaju četiri »kardinalne« ili stožerne kreposti: razboritost, pravednost, umjerenost i jakost. Augustin i Toma tim naravnim krepostima dodaju još tri teološke: vjeru, nadu i ljubav. Istraživači pozitivne psihologije kao rezultat svojih zapažanja navode šest značajki koje »pridonose mentalnom zdravlju i općenitu prosperitetu osobe«: mudrost, pravičnost, umjerenost, odvažnost, humanost i transcendentnost.⁶¹ Pritom nisu imali nikakvu namjeru nanovo otkriti kršćansku tradiciju. Čak se u svojim izvorima koriste nekršćanskim tekstovima i tradicijom.⁶² To nas navodi na zaključak da su stručna istraživanja i znanstveni uvidi potvrdili nešto što je već odavno otkrila i opisala kršćanska filozofska i teološka tradicija – da je prava radost redovito vezana uz moralni život bogat krepostima.

Što nam u tom smislu govori fenomen galopirajućeg širenja depresije u suvremenom društvu? Ako se slažemo s papom Ivanom Pavlom II., koji kao neprijatelje sreće suvremenog čovjeka navodi tri pošasti suvremenog društva: potrošački mentalitet, neutaživo zadovoljavanje želja i trku za sve većim materijalnim blagostanjem, možemo li danas tomu još nešto dodati? Svima nam je poznata kriza vjere u suvremenom društvu. O toj krizi vjere otvoreno govori i papa Benedikt XVI. u svojem apostolskom pismu *Porta fidei* prigodom proglašenja *Godine vjere* 2012. godine povodom pedesete obljetnice otvaranja Drugoga vatikanskog koncila.⁶³ Je li slučajno da se takvo stanje krize vjere u suvremenom društvu podudara s razvojem duševnih bolesti koje umanjuju čovjekovu sposobnost za radost? Ne čudi nas stoga što su tri enciklike pape Benedikta XVI., kao konkretan odgovor i proročki glas Crkve na konkretno stanje čovjekova duha u suvremenom svijetu, tematski posvećene upravo teološkim krepostima vjere, nade i ljubavi.

U tom svjetlu možemo sagledati vrijednost poticaja aktualnog pape Franje koji u kontinuitetu sa svojim prethodnicima u istome duhu naglašava važnost kreposti vjere u suvremenom društvu. Njegova prva enciklika *Lumen fidei*, u kojoj prepoznajemo misao pape Benedikta XVI., posvećena je upravo temi vjere.⁶⁴ Drukčijim stilom ali u istome duhu, papa Franjo u svojoj apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* nastavlja govoriti o radosti koja proizlazi

⁶⁰ Aaron KHERIATY – John CIHAK, *Pobijedite depresiju snagom vjere. Medicinsko-duhovni pristup*, Split, 2014., 180.

⁶¹ Usp. *Isto*, 183.

⁶² Usp. *Isto*.

⁶³ Usp. BENEDIKT XVI., *Porta fidei – Vrata vjere. Apostolsko pismo kojim se proglašava Godina vjere* (16. I. 2012.), Zagreb, 2012., br. 2.

⁶⁴ Usp. FRANJO, *Lumen fidei – Svjetlo vjere. Enciklika o vjeri* (29. VI. 2013.), Zagreb, 2013., br. 7.

iz vjere i njezina naviještanja (usp. EG 1–13). Govoreći o radosnom naviještanju evanđelja, papa Franjo se ne ustručava govoriti o izazovima i iskušenjima današnjeg svijeta koji mogu biti zapreka radosnom naviještanju evanđelja (usp. EG 52–75).

Stavljajući naglasak na same navjestitelje evanđelja, Papa posebno ističe izazove koji mogu ugroziti radosno naviještanje i krepostan život vjere (usp. EG 76–109). Tu se između ostaloga spominju zavist i ljubomora: »Koliko je samo ratova zbog zavisti i ljubomore, također među samim kršćanima!« (EG 98). Zavist i ljubomora su neprijatelji kreposnog i radosnog života. *Katekizam Katoličke Crkve* definira zavist kao jedan oblik tuge »koju netko osjeća pred tuđim dobrom«. Protiv nje se treba boriti »dobrohotnošću, poniznošću i prepuštanjem Božjoj providnosti«⁶⁵. Opet dakle imamo krepost kao lijek protiv tuge i depresije. Opet se prava radost veže uz ozbiljan moralni život.

Papa ovdje očito stavlja naglasak na navjestitelje vjere. Oni prvi trebaju biti svjesni nužne poveznice *radosnog naviještanja* evanđelja i ozbiljnog *kreposnog života*.⁶⁶ Zato poziva same navjestitelje evanđelja da se u radosnom naviještanju odupru napastima koje život čine kreposno siromašnim. Papa ne želi da »svijet našega vremena« primi radosnu vijest »od tužnih i malodušnih, nestrljivih i tjeskobnih navjestitelja, nego od službenika evanđelja čiji život izžaruje žarom, koji su prvi u sebe primili Kristovu radost« (EG 10). U onoj mjeri u kojoj je navjestitelj sposoban ostvariti prožimanje radosnog naviještanja evanđelja i kreposnog života, utoliko će njegov navještaj evanđelja moći ispuniti radošću primatelja i slušatelja.

Zaključak

Biblija i teologija nas uče da je čovjek stvoren za život u Bogu, a Bog je ljubav (usp. 1 Iv 4,8), samo blaženstvo. Čovjek je, dakle, konstitutivno sposoban za sreću jer je za nju stvoren. Ako uzmemo u obzir kršćansko poimanje radosti kao blaženstva te s time povezan odnos radosti i kreposti, osobito onih teoloških kreposti koje predstavljaju nadnaravni dar, onda možemo reći da izvorna kršćanska radost nije na istoj razini kao čisto »naravna« radost, jer kršćanska radost proizlazi direktno kao plod Duha Svetoga (usp. Gal 5,22), ali kao takva

⁶⁵ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (ur.), *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 2553–2554.

⁶⁶ O temi svećeništva i radosti slijedom Papine pobudnice *Evangelii gaudium* vidi u: Davor VUKOVIĆ, Svećenik i radost – od iskustva do navještaja evanđelja, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 497–513.

redovito nije u suprotnosti s »naravnom« radošću. U duhu Tomine misli, jedna upućuje na drugu.

Posebnost kršćanskog poimanja radosti leži u vjerovanju da je kršćanin stvoren za blaženstvo. Drugim riječima – sam Bog Stvoritelj brine se za čovjekovu sreću. Kršćansko poimanje sreće kao blaženstva podrazumijeva sreću kao »plod zdravog odnosa između Boga i čovjeka«⁶⁷. Sjetimo se, blaženstvo je »stanje savršene ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu, potpuno se postiže u vječnosti, a djelomično već u zemaljskom životu«⁶⁸.

To temeljno polazište kršćanskog poimanja radosti određuje ujedno i način njezina postizanja, a to nas pomalo dovodi do apsurdna: jer sreću je nemoguće postići. Nju je moguće jedino primiti kao *dar*. To nam potvrđuje na početku spomenuta evanđeoska poruka Isusova susreta sa Samarijankom (usp. Iv 4,1-42) u kojem dominiraju pojmovi traženja, davanja i darivanja. Nema govora o postizanju, zaradi i kupovini: »Kad bi ti znala *dar* Božji i tko je onaj koji ti veli: 'Daj mi piti', ti bi u njega zaiskala i on bi ti dao vode žive« (Iv 4,10). Ako je Bog izvor sreće, samo blaženstvo, onda je sreću nemoguće postići. Sreću je moguće jedino primiti kao dar, kao dar Boga koji samog sebe čovjeku daruje. To bi bila posebnost kršćanskog poimanja sreće i radosti. To nam potvrđuje kršćanska teologija milosti koju smo dotaknuli kod Augustinova i Tomina govora o blaženstvu. Polazeći od »naravne« radosti iz okrilja grčke filozofske misli, obojica u konačnici prednost daju vjeri uz koju se pak nužno veže krepostan život.

Kršćansko poimanje sreće kao blaženstva usko je dakle vezano uz vjeru i krepostan život. Budući da je radost vezana uz stvarnosti kao što su vjera i moralni život, možemo reći da je današnji čovjek sposoban za sreću u onoj mjeri u kojoj je otvoren upravo za te navedene stvarnosti. Vidjeli smo da nam to u teoriji potvrđuje drevna filozofija, a u praktičnom životu psihologija i duhovnost. Svakodnevno nam iskustvo potvrđuje da eudemonističko ispunjenje svih želja nije dostatno za radost, dapače otvara nas za biblijsko iskustvo »bezdana koji doziva bezdan« (usp. Ps 42,8). Jedino »voda koja struji u život vječni« može utažiti čovjekovu žeđ za srećom (usp. Iv 4,14). Jedino krepostan život vjere i perspektiva vječnosti mogu dati smisao našem ovozemnom traganju za srećom.

⁶⁷ Joy, u: James HASTINGS (ur.), *Dictionary of the Bible*, 533.

⁶⁸ Blaženstvo, u: Vladimir ANIĆ, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, 91.

Summary

JOY AS BEATITUDE

Richard PAVLIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Theology in Rijeka – Dislocated Studies
Omladinska 1, HR – 51 000 Rijeka
ripavlic@gmail.com

The article is dedicated to the question of human being's capacity for joy and happiness. In that sense, particular emphasis lays on the Christian notion of joy as beatitude. Through the history of Christian theology and spirituality, beatitude was always connected to the faith and moral life. In that sense, the Christian meaning of happiness and joy as beatitude necessarily imply thematic interweaving of theology and spirituality, of reasonable and virtuous life.

*After the initial biblical-anthropological reflection on the subject of joy, the central part of the article is dedicated to the theology of beatitude with the emphasis on Augustine's and Thomas's theological thought. Starting with their philosophical and theological presuppositions for the Christian concept of happiness, and in the light of Christian spirituality and impulses of Pope Francis in *Evangelii gaudium*, there is the conclusive rethinking of specific Christian concept of happiness as beatitude.*

Key words: *happiness, joy, beatitude, faith, virtue.*